

Dr. Fr. Jodl, Das Problem des Moralunterrichts in der Schule. Zwei Vorträge. (Frankfurt a. M. 1912, 45 lap.)

A szerzőt, aki a bécsi egyetemnek egyik büszkesége, nem kell külön bemutatnunk. A «Geschichte der Ethik als philosophischer Wissenschaft», a «Lehrbuch der Psychologie» c. nagy művei és számos kisebb alkalmi írása révén szeltében ismeretes. Az előttünk levő két előadást a «Deutscher Bund für weltliche Schule und Moralunterricht» f. é. szept. 29-től okt. 2-ig Berlinben tartott értekezletén terjesztette elő; de a bennök foglalt eszmék két évtizedre nyúlnak vissza. («Moral, Religion und Schule», Stuttgart 1892.)

Azon zűrzavar után, mely a II. morálpedagógiai kongresszus nyomán támadt (melyre szerzőnk is hivatkozik: 19., 32. l.), ezeket a mindvégig szabadelvű szellemtől áthatott fejtegetéseket fokozott aktualitás illeti meg. Jól esik látnunk, hogy ez a kiváló tudós mint igyekszik a legnagyobb erőfeszítéssel a rideg ellentétek közül kivezető utat találni, s bár elméje és szíve határozottan a világi erkölcstanítás felé terelik, nemes méltósággal és igazának tudatában távol tartja magát minden türelmetlenkedéstől, gyűlölségtől. A vallástani-tást sem akarja egészen kiirtani (6), hanem az 1906. évi angol formula mintájára az iskolán kívül lehetővé tenni (26).

Első értekezésében a mai vallástanításnak szociálpedagógiai értékét vizsgálva, kimutatja, hogy az eredmény éppenséggel nem kielégítő. De nem is lehet, mert a gyermek természetes gondolkodása és a vallás dogmái és miszticizmusa között nincsen kapcsolat, a bibliai és a modern igazságok között pedig lépten-nyomon merülnek fel elvi ellentétek. Az ifjúság csakhamar kijózanodik, sőt ennél tovább megy, amit «még több» vallásos elemmel hiába igyekeznek ellensúlyozni. Ezzel szemben szerzőnek egy önálló, világi, azaz általános emberi erkölcstan szószólója, mely jóval közelebb áll a gyermek lelkületéhez, mint a vallás, ettől függetlenül megáll és az iskolában tanítható. Ajánlja az angol «Syllabus», Gould «Childrens Book»-ját, a «Cuore»-t, a francia utasításokat s részben Foerster «Jugendlehre»-jét. Óva int azonban a túlzástól akár a tananyag, akár az óraszám tekintetében. S itt egy meglepetés ér (20). Jodl külön tantárgy mellett kardoskodik és «teljesen szerencsétlen gondolat»-nak minősíti azt az eljárást, mely az erkölcsi tanulságokat nem közvetlenül, hanem közvetve valamennyi többi tantárgy segélyével akarja nyújtani. Az ilyen eljárás szerinte «örökös erkölcsprédikációra» vezetne és az ifjúságban csömört idézne elő. E sorok írója nem osztozhatik ebben az aggodalomban; az okkal-móddal és alkalmilag beszótt erkölcsi tanításokat értékeseknek tartja (hisz az erkölcsi imperativus a tanítás és nevelés egész birodalmát kell, hogy átjárja) és a jelzett hát-

rányokat — lásd a vallástanítás mai formáját és eredményeit — inkább a másik oldalról sejtí. További fejtegetéseiben a szerző kitér az új irány követelte tanítóképzésre, a tanítóság gazdasági helyzetének az eddignél különb biztosítására, majd teljes határozottsággal követeli az egyháznak az államtól és az iskolától való elválasztását.

A második rövidebb előadásban, melynek címe «Die Lehrbarkeit der Moral», a szerző Sokratesnek azon tételéből indul ki, hogy az erkölcsi rátermettség valóságos tudás, azaz a helyes megismerésen alapszik. Majd közelebbről vizsgálja ezt a látszólag egymásnak ellentmondó két tételt: minden erkölcsiség az akarat megnyilvánulásától függ — minden erkölcsiség értelmes belátáson és helyes alapelveken nyugszik. Ezeknek igyekszik eleget tenni «a világi morálpedagógia», míg «az egyházi morálpedagógia» csak a kinyilatkoztatás tekintélyére eskszik. Foglalkozik a pillanatnyi és a tartós akaratmegnyilatkozásokkal, szóvá teszi az ember lelke mélyén szunnyadó hajlamokat és erőket, melyek mind az erkölcsiség «taníthatóságát» bizonyítják. Az akaratnak etikai nevelését az értelmi irányba kapcsolná bele, ami legtöbb sikerrel kecsegtet. A felmerülő nehézségeket (ellenáramlatokat) pedig legbiztosabban azzal győzhetjük le, ha minél korábban jó szokásokat igyekezünk állandósítani.

Eközben nélkülöztünk egy tényezőt, melynek hatalmas gyakorlati jelentőségét lehetetlen elvitatni. Értjük az életnek azon szomorú példáit és tapasztalatait, amelyek a hitványoknak diadalával és az igazságtalanságnak győzelmével végződnek és a kis- és nagykorú emberiségnek erkölcsi hitét erős próbára teszik. Ne áltassuk magunkat azzal, hogy az elméleti igazság és a gyakorlati valóság eme dilemmája titokban marad az ifjúság előtt, s ismerjük el készséggel vagy kényszerülve, hogy ezen jelenségekkel szemben a vallásos erkölcs — ma még — hathatósabb védőpajzsot tud nyújtani, mert legalább túlvilági kárpótlással kecsegtet. Viszont igaz az is, hogy a világi erkölcs-tanítás épp a szóvá tett visszás állapotoknak megszüntetésére törekszik, amint azt egy angol gondolkodó kifejezte: «Jobb idők, jobb emberek által». Jó magam is évek óta figyelemmel kísérem ezeket a jelenségeket, melyeknek anyaga már halomra gyűlt. *L'éducation au tort*: ilyen című művet régóta forgatok elmémben, mert szent meggyőződésem, hogy ez a mai realpedagógiának egyik legsürgősebb teendője. A lelki higiéne körébe vágó ilyenemű kezdeményezéseknek különben nem vagyunk híján.*

* Ilyen pl. Feuchtersleben Ernő bárónak «*Zur Diätetik der Seele*» c. műve, mely 1838-ban jelent meg először Bécsben s az azóta megjelent kb. 50 kiadás révén a németeknek szellemi közkincsévé lett. Számos nyelvre

Ennek a távoli végcélnak, egy jobb és szebb jövőnek szolgálataiban áll Jodlnak nagy elmeéllal és elragadóan megírt, itt csak nagyjában vázolt tanulmánya. kf.

Udránszky László dr., Az orvosok általános természettudományi műveltsége. A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók XXXVI. vándorgyűlésén 1912. Veszprémben elmondott Chyzer Kornél-előadás. Különlenyomat a «Gyógyászat» 1912. évfolyamából.

A szerző a budapesti egyetemen az élettan tanára. Előadásában az orvosképzés szempontjából azokat a mulasztásokat, hibákat fejtegeti, melyeket a természettudományi műveltség biztosításában az egyetemre előkészítő tanintézet elkövet. Így nézve ezt az előadást, a magunk munkája bírálatának látjuk, s ezért érdemes a magyar pedagógusok figyelmére. Tagadhatatlan, hogy korunk műveltségét a rég multakétól első sorban a természettudományok hatalmas fellendülése, ezeknek a szellemi és anyagi élet minden ágazatára kifejtett hatása különbözteti meg. Nevelési intézményeink még sem adnak kellő helyet a természettudományoknak.

Az előadó a természettudományok nevelési értékét abban látja, hogy azok az embert környezetének megfigyelésére hajlamossítják, a tervszerű, rendszeres és szabatos munkához szoktatják, önálló gondolkozásra serkentik és az előítéletek és spekulációk béklyóiból kiszabadítják. Ennek eredménye a hatalmas tudásvágy, független ítélőképesség, elfogulatlanság. Még azokra nézve sem marad el a természettudományi gondolkodás nevelő hatása, kik szakműveltségre nem törekednek, mert ezek világfelfogását is megváltoztatja, az emberiség jövőjébe vetett hitet fokozza.

Hogy még mindig mostoha helyzetben vannak a természettudományok az iskolákban, annak legfőbb okát abban találja a szerző, hogy az iskolát a természettudományok fellendülése előtt már lefoglalták más tárgyak s az általános műveltség lényegéről szinte dogmaszerű nézet rögzült meg s ment át addig a köztudatba. Pedig a környezete felől tájékozatlan embernek nincs kellő öntudata, a közpályán szereplők a természeti ismeretek híján az életet nem tudják kellően megfigyelni és méltányolni.

A természettudományi tárgyaknak lassú térfoglalásával magyarázza, hogy a középiskolákban azok tanítása nem folyik egységes terv

lefordították, magyarra is (Olesó Könyvtár). Az első francia fordítás «*Hygiène de l'Ame*» dr. Schlesinger—Rahiertől való (Paris, 1860). Angol nyelven többször adták ki; legutóbb Gustav Pollak «*The Hygiene of the Soul*» címmel adott ki egy kötetre valót (New-York, 1910, 209 lap.)